

**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОНТОЛОГІЯ»

Третій (доктор філософії) рівень вищої освіти

Освітній рівень доктор філософії

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 033 Філософія

Освітня програма Філософія

Тип дисципліни вибіркова

КИЇВ-2024

Розробник: Тимошенко Т.С., доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

Силабус схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук
Протокол від 09 вересня 2024 року № 2

В.о. завідувача кафедри психології, філософії та суспільних наук _____

О. ДРОБОТ

Погоджено:

Гарант освітньої програми _____ І. КУДРЯ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну	
Назва навчальної дисципліни, код в ОПП	ОНТОЛОГІЯ ВБ 1.
Статус навчальної дисципліни	Вибіркова
Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	Рік навчання 2-й. Семестр 3-й
Обсяг навчальної дисципліни	4 кредити, 120 год., у т.ч.: Лекцій – 16 год., семінарів – 16 год., самостійної роботи – 88 год.
Вид підсумкового (семестрового) контролю	Залік
Інформація про консультації	1 год./тиждень за графіком консультацій
Мова викладання	Українська
Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада)	Тимошенко Тарас Сергійович, к. філос. наук, доцент кафедри кафедри психології, філософії та суспільних наук
Контактна інформація викладача	tymoshenko.taras@tnu.edu.ua 096-765-95-35
Посилання на силабус на веб-сайті Університету	
2. Опис навчальної дисципліни	
Анотація дисципліни	Поняття картини світу та її функції у площині онтологічної проблематики. Вивчення загальних положень онтології. Сучасні уявлення про матерію, простір та час. Сучасні уявлення про структурну організацію матерії. Основні онтологічні принципи.
Мета вивчення дисципліни	Формування у аспірантів поглиблених теоретичних знань у сфері онтологічної проблематики, онтологічних поглядів та принципів на світ загалом, його властивості та якості.
Препозит	Історія філософії Феноменологія і герменевтика
Постпозит	Стратегії наукових досліджень Актуальні філософські проблеми сучасності
Формат проведення дисципліни	Лекції, семінари, бесіди і дискусії на

	семінарах, індивідуальні дослідження, перегляд і аналіз відеоматеріалів. Дистанційна форма: платформа Google Meet.
--	---

3. Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі третього рівня освіти при вивченні навчальної дисципліни.

ЗК5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

ЗК6. Здатність до розуміння сучасної наукової методології, здатність до застосування методів наукового пізнання; проведення науково-дослідної діяльності; розробка та впровадження дослідницьких проектів, star-up; методологічно і технологічно грамотне здійснення наукового дослідження, інтерпретація його результатів; ефективно висвітлення і поширення знань, щодо наукових досліджень та інновацій.

ФК1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у філософії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з філософії та суміжних галузей.

ФК3. Здатність застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.

ФК5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері філософії, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку філософії.

4. Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми.

РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій.

РН3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії.

РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні літературні дані; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого інтелектуального та соціокультурного контекстів.

РН6. Глибоко розуміти загальні принципи та методи філософських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері філософії та у викладацькій практиці.

3. Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

ДЕННА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Всього	у тому числі			
л		п/л аб.	сем	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Онтологія як наука про буття					
Тема 1.1. Поняття про онтологію.	28	4		4	20
Тема 1.2. Онтологічна картина світу.	14	2		2	10
Разом за розділом 1	42	6		6	30
Розділ 2. Загальні положення онтології					
Тема 2.1. Сучасні уявлення про простір та час.	24	2		2	20
Тема 2.2. Сучасні уявлення про структуру організації універсуму.	24	2		2	20
Разом за розділом 2	48	4		4	40
Розділ 3. Комплексний характер онтології					
Тема 3.1. Проблема буття людини і світу.	14	2		4	8
Тема 3.2. Основні онтологічні принципи.	16	4		2	10
Разом за розділом 3	30	6		6	18
Залік					
Усього годин	120	16		16	88

6. Індивідуальне завдання

Теми доповідей, творчих робіт

1. Природознавство та філософія.
2. Природознавство та художнє пізнання дійсності.
3. Проблемне поле онтології.
4. Еволюціонізм та релігія.
5. Чи є природа самодостатньою системою?.
6. Цілі, завдання, предмет онтології.
7. Єдність та різноманіття світів природи (міркосвіт, макросвіт).

8. Ідея атомізму у античності та сучасності.
9. Проблема ефіру: від Аристотеля до Майкельсона.
10. Еволюція уявлень про простір і час.
11. Космологічні погляди Платона та Аристотеля.
12. Методологічні засади Коперніканської революції.
13. Релятивістська космологія – логіка виникнення та розвитку.
14. Сучасна космологічна картина світу.
15. Становлення ідеї еволюції Всесвіту.
16. «Інші світи» – минуле та сучасне.
17. Людина та всесвіт – принципи взаємодії.
18. Ідея ноосфери у світі сучасного природознавства.
19. Онтологія науки в контексті сучасної цивілізації.
20. Інші світи – інші культури.
21. Походження життя: науковий та релігійний підхід.
22. Поява та розвиток ідеї еволюціонізму.
23. Закони розвитку життя.
24. Екологія довкілля: кризові явища та шляхи подолання.
25. Життя і розум у Всесвіті.
26. Системна організація життя.
27. Самоорганізація живих систем.

Орієнтований перелік питань для підсумкового контролю

1. Цілі, предмет, завдання онтології.
2. Буття і свідомість.
3. Поняття про онтологію науки.
4. Зміст онтологічної проблематики.
5. Онтологія, наука, техніка.
6. Поняття онтологічної картини світу та її функції.
7. Картина світу як онтологічне підґрунтя теорії.
8. Методологічна роль наукової картини світу.
9. Природа у сучасному природознавстві.
10. Мікросвіт, макросвіт і мегасвіт.
11. Принцип системної організації.
12. Принцип еволюції.
13. Від ефіру Аристотелі до ефіру Максвелла.
19. Сучасні уявлення про системну організацію форми матерії.
20. Онтологія в середньовічних університетах.
21. Холістичний підхід до опису реальності.
22. Концепція виникнення Всесвіту.
23. Еволюція форм організації матерії.
24. Основні онтологічні принципи.
25. Субстанційна концепція простору та часу.
26. Сучасні уявлення про структурну організацію матерії.

27. Космос як система.
28. Всесвіт як єдине ціле.
29. Множинність світів.
30. Еволюція космосу.
31. Вчення В.І. Вернадського про ноосферу.

7. Технічне та програмне забезпечення (обладнання)

Технічне забезпечення дає можливість приєднання кожного здобувача до навчальної платформи Google Classroom, де розміщуються навчальні матеріали, здійснюється оцінювання навчальних досягнень. Режим дистанційного навчання дає можливість приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми Meet (для занять у режимі відеоконференцій). Програмне забезпечення – стандартне для освітньої сфери.

8. Політика курсу

Якщо аспірант пропустив заняття з поважної причини, йому треба мати мінімальну кількість балів для допуску до екзамену – 30 балів. Отримати їх можна, підготувавши три доповіді за темами семінарських занять, два індивідуальних завдання та інші види робіт за власним вибором. Методи контролю виконаних завдань: співбесіда та захист індивідуального науково-дослідного завдання. Відпрацювання пропущених семінарів передбачає письмову підготовку за планом семінарського заняття та співбесіду з викладачем.

9. Методи навчання

Лекція – інформативно-доказовий виклад навчального матеріалу.

Метод лекції передбачає ознайомлення аспірантів з її планом, що допомагає стежити за послідовністю викладу матеріалу. Важливо навчити аспірантів конспектувати зміст лекції, виділяючи в ній головне. Це розвиває пам'ять, сприйняття, волю, вміння слухати, увагу, культуру мови. При проведенні лекційних занять методи готових знань (коли аспіранти пасивно сприймають подану викладачем інформацію, запам'ятовують, а в разі необхідності відтворюють її) поєднуються з дослідницьким методом (який передбачає активну самостійну роботу аспірантів при засвоєнні знань: аналіз явищ, формулювання проблеми, висунення і перевірка гіпотез, самостійне формулювання висновків). На початковому етапі вивчення нової інформації на лекціях переважає пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний) метод, при якому викладач організовує сприймання та усвідомлення аспірантами інформації, і ті, хто навчається, здійснюють сприймання, осмислення і запам'ятовування її. Коли викладач відчуває готовність аспірантів до інших методів навчально-пізнавальної діяльності, використовуються такі методи:

– репродуктивний: викладач дає завдання, у процесі виконання якого аспіранти здобувають уміння застосовувати знання за зразком;

– проблемного виконання: викладач формулює проблему і вирішує її, аспіранти стежать за ходом творчого пошуку (аспірантам подається своєрідний еталон творчого мислення);

– частково-пошуковий (евристичний): викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють аспіранти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності аспірантів);

– дослідницький: викладач ставить перед аспірантами проблему, і вони вирішують її самостійно, висуваючи ідеї, перевіряючи їх, підбираючи для цього необхідні джерела інформації.

У викладанні лекційного матеріалу переважає пояснювальний метод, при якому викладач не тільки повідомляє певні факти, але й пояснює їх, домагаючись осмислення, засвоєння аспірантами.

При наявності наочного матеріалу за темою лекції (відеофільми, презентації тощо) використовується інструктивно-практичний метод викладання, при якому викладач інструктує тих, хто навчається, не тільки словесними, але й наочними або практичними засобами.

Для виконання індивідуального завдання використовується спонукальний метод навчання, коли викладач разом із аспірантами формулюють проблемні питання і завдання, організовуючи самостійну діяльність тих, хто навчається. Аспіранти при цьому, у свою чергу, самостійно здобувають і засвоюють нові знання.

10. Система оцінювання та вимоги

Система вимог дотримання принципів академічної доброчесності, етики, дедлайну, відвідування занять, відпрацювань пропущених занять:

- вивчення дисципліни передбачає роботу в колективі відкритим до конструктивної критики.

- Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в дистанційному режимі за погодженням із викладачем дисципліни.

- самостійна робота включає в себе теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не ввійшли в теоретичний курс, або ж були розглянуті коротко, їх поглиблене опрацювання за рекомендованою літературою, а також виконання завдань з метою закріплення теоретичного матеріалу.

- під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні інтернет-ресурсів та інших джерел інформації здобувач повинен вказати джерело, використане під час виконання завдання.

Оцінювання виконання індивідуальних завдань

Індивідуальна робота (доповідь, науково-творча робота) має бути виконана аспірантом особисто на основі вивчення наукової літератури. Текст

індивідуальної роботи має бути забезпечений посиланнями на матеріали наукових публікацій з посиланням. Дотримання всіх вимог дозволяє оцінити роботу до 20 балів. Невиконання умов підготовки роботи, відсутність посилань, але наявність певної самостійної роботи дає орієнтовно до 10 балів. Відсутність власної роботи, переписування чужих текстів – 0 балів.

Критерії оцінювання екзамену

«Відмінно», якщо здобувач твердо засвоїв програмний матеріал, продемонстрував глибоке та всебічне знання філософсько-наукових джерел, вміння послідовно, логічно та аргументовано викладати матеріал, розуміти філософські поняття, категорії; аналізувати події і явища, вміє робити порівняльну характеристику різних думок, філософських концепцій; відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, робити правильні й достатньо аргументовані висновки й узагальнення, правильно відповідає на додаткові запитання;

«Добре», якщо здобувач засвоїв програмний матеріал, вивчив основні джерела, вміє послідовно та логічно викладати матеріал, робить в основному правильні та аргументовані висновки й узагальнення, але разом з тим допускає окремі неточності, що свідчать про недостатньо глибоке засвоєння матеріалу;

«Задовільно», якщо в засвоєнні здобувачем програмного матеріалу виявленні суттєві прогалини, у відповідях на питання допущені помилки, неправильні формулювання, які ґрунтуються на недостатньому знанні культурологічних явищ, матеріал викладено недостатньо послідовно, логічно та аргументовано, відповіді на додаткові запитання невпевнені й неточні;

«Незадовільно», якщо здобувач не знає значної частини програмного матеріалу, основного змісту джерел, відповідає на питання не послідовно, нелогічно, без належної аргументації, припускається суттєвих помилок у висновках, при викладі явищ, фактів і подій, не дає відповідей на додаткові запитання.

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям

30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29		F	необхідне повторне вивчення курсу

11. Рекомендована література

Основна

1. Лузан А. Вступ до філософії. Київ: Центр навчальної літератури, 2019.
2. Вступ до філософії. Київ: Центр навчальної літератури, 2020.
3. Філософія для аспірантів: конспекти: навч.-метод. вид. / за ред. А. Синиці. Львів: ЛігаПрес, 2017.
4. Козьмук Я., Задубрівська О. Філософія. Чернівці: Рута, 2012.
5. Кулик О.В. Філософія. Дніпропетровськ: Монолит, 2013.

Допоміжна

6. Рижак Л. В. Філософія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013.
7. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, концепції, ідеї. К.: Книга, 2005.

Інформаційні ресурси

<http://www.gileya.org/> - Збірник наукових праць "Гілея: науковий вісник". Фахове видання з філософських, політичних та історичних наук.

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/> - Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (укр.)

<http://chitalka.net.ua/zmist/filosofija.html> - Студентська бібліотека "Читалка". Бібліотека пропонує безкоштовні електронні підручники з філософії. (укр.)